

Odpoveď slovenskej strany na
“Stanovisko maďarskej strany k identifikácii európskych právnych noriem aplikovateľných v priebehu vytváraní modalít pre implementáciu Rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Haagu týkajúceho sa Projektu Gabčíkovo - Nagymaros, okrem iného ku koordinácii úloh týkajúcich sa aplikácie plánovaných technických opatrení a Rámcovej smernice o vode”
obsiahnuté v Prílohe č. 4 Zápisnice z rokovania vládnych delegácií
19. decembra 2006

Slovenská strana obdržala maďarské stanovisko, preštudovala ho a k jeho obsahu podáva nasledovné vyjadrenie:

A. Všeobecné poznámky

Stanovisko obsahuje niekoľko vyhlásení, názorov a záverov maďarskej delegácie k otázke európskej legislatívy (legislatíva ES) týkajúcej sa implementácie Rozsudku MSD v prípade Gabčíkovo - Nagymaros. Hlavné ťažisko dokumentu je zamerané na koordináciu úloh pri aplikácii plánovaných technických opatrení, Rámcovú smernicu o vode a Smernicu o biotopoch.

V posledných rokoch sa environmentálne právne predpisy začali chápať ako rozhodujúci prostriedok podporovania trvalo udržateľného rozvoja (alebo „udržateľnosti“). Koncepcie politiky ako princíp prevencie, princíp nápravy a zlepšenia, účasť verejnosti, environmentálne právo a iné v tomto ohľade doplnili mnohé vylepšenia environmentálnych právnych predpisov. Okrem tradičného spôsobu riadenia „nariadenie a kontrola“ existovalo v hľadani efektívnejších spôsobov environmentálneho riadenia veľké experimentovanie. Ekologické dane, obchodovateľné emisné kvóty a dohodnuté dohovory sú niektoré z týchto inovácií. Princíp nápravy a zlepšenia založený na manažmente povodí riek je typickým príkladom v Rámcovej smernici o vode [6].

Je nesprávne všeobecne tvrdiť, že projekt má negatívny vplyv na životné prostredie a preto nemôže byť realizovaný. Na druhej strane existujú **“imperatívne (životne dôležité) dôvody”** prvoradého verejného záujmu, kde plány a projekty preukazujú, že sú **nenahradiateľné prinajmenšom pre zdravie, bezpečnosť, životné prostredie a základné politiky štátu a spoločnosti** [28]. Typický ekologický imperatívny (životne dôležitý) dôvod je definovaný v [26, odsek 1].

Je tiež dôležité spomenúť, že všetky relevantné právne predpisy identifikované maďarskou stranou boli prijaté vo forme smerníc, ktoré nie sú okamžite a priamo aplikovateľné (ako sú napríklad nariadenia). Smernica musí byť vždy transponovaná do vnútroštátnych právnych predpisov členských štátov. Je preto nevyhnutné zvažovať a brať do úvahy tieto normy vo svetle konkrétnych transpozičných predpisov slovenského a maďarského právneho systému.

Pre aplikáciu právnych predpisov ES na projekt, iniciovaný dávno predtým než sa oba štáty stali členmi EÚ, je nevyhnutné zvážiť ich časovú pôsobnosť. Nedávne rozhodnutie ESD dáva v tomto ohľade členským štátom usmernenie (prípád C-209/04 *Komisia v. Rakúsko*). Toto rozhodnutie sa týka záväzku uskutočniť posudzovanie vplyvu na životné prostredie podľa Smernice Rady 92/43/EHS.

- 56¹ Podľa ustáleného precedenčného práva Súdu sa zásada, že projekty, ktoré pravdepodobne budú mať podstatné vplyvy na životné prostredie, musia podliehať environmentálnemu posudzovaniu, nepoužije tam, kde žiadosť o povolenie bola formálne podaná pred uplynutím lehoty pre transpozíciu smernice [...].
- 57 Súd sa pridržal toho, že formálne kritérium je jediným, ktoré vyhovuje zásade právnej istoty a zachováva efektívnosť smernice. Dôvodom toho je, že smernica akou je Smernica o biotopoch je v prvom rade určená pre projekty veľkého rozsahu, ktoré budú najčastejšie vyžadovať dlhý čas na dokončenie. Preto by nebola vhodná pre príslušné konania, ktoré sú už na národnej úrovni súhrnné a ktoré boli formálne začaté pred uplynutím lehoty pre transponovanie smernice, ktoré by sa stali ťažkopádnejšími a časovo náročnými pre špecifické požiadavky ustanovené smernicou a pre už vzniknuté situácie, ktoré by ňou boli ovplyvnené [...].

Vo svetle rozhodnutia Súdu vznikajú vážne pochybnosti či a do akej miery sa normy environmentálneho práva Európskeho spoločenstva týkajú realizácie projektu Gabčíkovo-Nagymaros. To sa týka predovšetkým Smernice EIA alebo Smernice o biotopoch. Neaplikovanie environmentálnych noriem Spoločenstva v prípade záväzkov vo vzťahu k realizácii projektu je relevantné.

Napriek tomu, s ohľadom na ochranu proti povodňam, ochranu a obnovu prírody (prírodných biotopov) a základné ciele politiky Spoločenstva, sú slovenskí odborníci presvedčení, že komplexný a integrovaný manažment vody a inundačného územia je potrebný pre celý úsek Dunaja definovaný v Zmluve z roku 1977. Spoločný slovensko-maďarský monitoring, posudzovania SEA a EIA by preto mali byť realizované na celom úseku od Bratislavy po Budapešť a to s významným zapojením Komisie [28, s. 49].

B. Konkrétny komentár ku textu

RE: 1 Úvod

Slovenská delegácia dôkladne preštudovala dve maďarské štúdie [3, 4]. Počas rokovaní a tiež v čase medzi rokovaniami, od prijatia Mandátu Pracovnej skupiny pre otázky vodného hospodárstva, ekológie, plavby a energetiky, v období od 23. apríla 2002 do obnovenia rokovaní 2. mája 2005, pracovala takým spôsobom, aby splnila Smernice ES (ktoré už sú implementované v slovenských právnych predpisoch), a aby splnila politické a ekonomické ciele a odporúčania EÚ. Toto úsilie slovenskej strany je dokumentované v zápisniciach

1 prípad C-209/04 *Komisia v. Rakúsko*

a v ich prílohách [10, 11, 12, 13, 14], a v publikáciách [16, 17, 18, 19, 20]. Maďarská strana sa doteraz pokúša iniciovať teoretickú a právnu diskusiu o interpretácii konkrétnych smerníc ES a pokúša sa umelo demonštrovať prednosť a nadradenosť jednotlivých smerníc.

Slovenská strana nepovažuje za potrebné hlbkovo sa zaoberať touto otázkou. Čo je dôležité z nášho pohľadu je splniť všetky záväzky, ktoré stranám vznikajú zo smerníc EÚ. Dokonca z odovzdaného maďarského Vyhlásenia [15, príloha 4] vyplýva, že cieľom tejto aktivity je zahrnúť posudzovanie rôznych relevantných smerníc ES do rokovania.

V tomto ohľade by slovenská strana rada upozornila na niekoľko dôležitých otázok:

- Cieľom EÚ je trvalo udržateľné využívanie obnoviteľných zdrojov a rozvoj nových zdrojov energie. Vodná energia patrí medzi najpraktickejšie spôsoby rozvoja obnoviteľných zdrojov energie [3], kým konkrétne členské štáty majú využiteľný hydroenergetický potenciál [pozri 29]. Vodné elektrárne s vysokým výkonom sú vo všeobecnosti konkurencieschopné. Nemusia byť závislé na špeciálnych rozpočtových dotáciách. To je dôvodom prečo EÚ finančne nepodporuje veľké vodné elektrárne.
- Definícia obnoviteľných zdrojov energie zahŕňa vodnú energiu nezávisle od jej kapacity.
- V priebehu projektovania vodných elektrární s výkonom nad 20 MW je potrebné sa riadiť smernicami pre ochranu prírodného prostredia spolu so správou Svetovej komisie pre priehrady [5].
- Efektívne využívanie obnoviteľných zdrojov energie vyžaduje vodné elektrárne. Podľa [5] hydroelektrárne by mali vyhovovať konkrétnym normám o ochrane vodných zdrojov a podľa rôznych smerníc normám o ochrane prírodného prostredia.
- Podporovanie vodnej dopravy je tiež prioritou EÚ. Zlepšenie splavnosti úseku Dunaj Staubing-Vilshofen [3] ako vhodného prepojenia medzi Čiernym morom a Severným morom, bez zodpovedajúcich plavebných podmienok na zostávajúcom slovensko-maďarskom a maďarskom úseku Dunaja by nemalo žiadny logický zmysel.
- Koup International Consulting neidentifikoval žiadne nariadenie zakazujúce výstavbu veľkých vodných elektrární [3]. Takéto stavby sa majú riadiť, na rozdiel od prípadu malých vodných elektrární, smernicami EÚ na ochranu životného prostredia. Na druhej strane, v prípade veľkých vodných elektrární je možné identifikovať jasné **“imperatívne dôvody prevažujúceho verejného záujmu”** kde sa uvedené plány a projekty ukazujú ako nevyhnutné prinajmenšom pre zdravie, bezpečnosť, životné prostredie a základné politiky štátu a spoločnosť [28, s. 44/45].
- Druhý materiál [4] v zásade vychádza z ducha **„konfliktu** medzi rôznymi vzájomne súťažiacimi politikami spoločenstva” [4, II.2]. V skutočnosti sa Zmluva ES jasne zasadzuje za vývoj a realizáciu politiky spoločenstva týkajúcej sa životného prostredia a Zmluva o Európskej únii má základný cieľ podporovať trvalo udržateľný rozvoj rešpektujúci životné prostredie, a špecifikuje ciele a riadiace princípy tejto politiky a faktory, ktoré musia byť vzaté do úvahy pri jej príprave. Podobne cieľ Smernice SEA 2001/42/EC je: „... poskytnúť vysokú úroveň ochrany životného prostredia a **prispieť k integrácii environmentálneho uvažovania** do prípravy a prijímaní plánov a programov s ohľadom na podporu trvalo udržateľného rozvoja, zabezpečujúc, že v súlade s touto smernicou bude uskutočnené **environmentálne posudzovanie** určitých plánov a programov, ktoré pravdepodobne budú mať významné vplyvy na prostredie”.

Účel a cieľ smerníc EÚ a politík EÚ by mal prevažovať nad ich doslovnou aplikáciou. Strany sú povinné to aplikovať primeraným spôsobom a tak, že účel a cieľ môže byť realizovaný.

Obe maďarské štúdie [3 a 4] je možné použiť pri vypracovaní SEA. Rozhodujúce sú však originálne smernice a metodiky EÚ.

Re: 2. Relevantné environmentálne právne predpisy spoločenstva a ich aplikácia

Vo všeobecnosti táto časť správne identifikuje právo spoločenstva, ktoré by mohlo ovplyvniť realizáciu projektu. Avšak čítanie a interpretácia právnych predpisov spoločenstva maďarskou stranou vyvoláva ďalšie otázky a komentár.

Predovšetkým, je viac ako otázne, či “prvky **integračného princípu**” v sekundárnych právnych predpisoch spoločenstva zakladajú “jasnú prioritu” medzi „súťažiacimi politikami“ v prospech environmentálnej politiky. Je to veľmi subjektívne čítanie a interpretácia integračného princípu.

Relevantné ustanovenia Zmluvy ES, menovite článok 2, sa musí chápať vo svojej celej komplexnosti. Článok 2 definuje úlohu spoločenstva: “ako vytvorenie spoločného trhu a ekonomickej a menovej únie a implementáciou spoločných politík a aktivít, uvedených v článkoch 3 a 4, podporovať v rámci Spoločenstva harmonický, vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj ekonomických činností, vysokú úroveň zamestnanosti a sociálnej ochrany, rovnosť medzi mužmi a ženami, trvalo udržateľný a neinflačný rast, vysoký stupeň konkurencieschopnosti a zblížovanie výkonnosti ekonomík, vysokú úroveň ochrany a zlepšovanie kvality životného prostredia, zvyšovanie životného štandardu a kvality života a ekonomickú a sociálnu súdržnosť a solidaritu medzi členskými štátmi”.

Požiadavky **ochrany životného prostredia musia byť integrované** do definícií a implementácie politík a činností spoločenstva ... najmä s ohľadom na podporu trvalo udržateľného rozvoja.

Stanoviskom slovenskej strany je, že **integračný princíp neznamená preferenciu**. Preferencia má za následok vylúčenie iných subjektov, na druhej strane, integrácia znamená začlenenie iných subjektov do rozhodovacieho procesu.

S ohľadom na horizontálne právne predpisy a právne predpisy o ochrane vody slovenská strana aplikuje všetky identifikované smernice prostredníctvom ich implementácie do slovenských vnútroštátnych právnych predpisov. Hlavné princípy týchto smerníc boli začlenené do slovenských predpisov dávno pred prijatím *acquis* ES. V súčasnosti slovenská strana aplikuje niektoré zásady, ktoré ešte len budú zahrnuté v právnych predpisoch ES v budúcnosti (napr. týkajúce sa protipovodňovej ochrany). Tieto hlavné princípy boli dokonca zahrnuté v rôznych častiach Spoločného zmluvného projektu a v jeho súčastiach, napr. v “Bioprojekte”.

S ohľadom na právne predpisy o ochrane prírody sa v súčasnosti príslušné smernice už aplikujú. Na ich základe bol vytvorený celoštátny zoznam navrhovaných lokalít európskeho

významu, ktorý už bol schválený slovenskou vládou. Tento návrh zahŕňa 382 oblastí – spolu 11,72 % slovenského územia. Súčasná celoštátna sieť chránených území zaberá 23,3 % územia. Návrh chránených vtáčích území je 25,2 % slovenského územia. Tieto územia sa čiastočne prekrývajú.

Slovenská strana striktno dodržiava relevantné smernice a považuje umelo vyvolanú diskusiu, o ich nadradenosti, vzájomnej prednosti alebo o ich interpretácii, za zbytočnú.

S ohľadom na právne predpisy o zmene podnebia, v prípade projektovej aktivity vo výrobe elektrickej energie z vody s výrobnou kapacitou prekračujúcou 20 MW, musia členské štáty, keď schvaľujú takéto projektové aktivity, zabezpečiť, že relevantné medzinárodné kritériá a smernice, vrátane tých, ktoré sú obsiahnuté v správe Svetovej komisie pre priehrady z novembra 2000 “Priehrady a rozvoj – nový rámec pre rozhodovanie” [5], budú rešpektované v priebehu rozvoja takýchto projektových aktivít. Slovenská strana si želá, podľa tejto smernice, prikrôčiť k vypracovaniu posudzovania SEA a následne EIA. **V tejto smernici neexistuje zákaz zvažovať, projektovať, alebo budovať vodné elektrárne.**

S ohľadom na medzinárodné dohovory, prijaté Spoločenstvom ako právo spoločenstva, slovenská strana plní všetky záväzky vyplývajúce z týchto dohovorov. Monitorovanie [7, 8, 9, 16, 17, 19, 21, 22] názorne dokazuje ochranu prírodných biotopov; hladina podzemnej vody po predchádzajúcom dlhodobom poklesávaní stúpla, biodiverzita sa mení smerom k typickejším vlhkomilnejším spoločenstvám. Monitorovanie demonštruje priaznivý vplyv aj na vodné vtáctvo a migrujúce vtáky.

Re: 3 Koordinácia úloh pochádzajúcich z implementácie Rámcovej smernice o vode

Právny spor medzi Slovenskom a Maďarskom týkajúci sa projektu Gabčíkovo-Nagymaros bol vyriešený MSD prostredníctvom jeho rozsudku z 25. septembra 1997. Slovensko preto nemôže z tohto hľadiska pokladať Rámcovú smernicu o vode (RSV) za rozhodujúco dôležitú. V súvislosti s rokovaniami o implementácii Rozsudku maďarská strana kladie neprimeraný dôraz na záväzky vyvstávajúce z RSV. RSV je však dôležitá len do tej miery, že oba štáty sú zaviazané dosiahnuť v predpísaných časových termínoch jej ciele, napr. predovšetkým dosiahnuť potrebnú kvalitu a kvantitu povrchových a podzemných vôd. S ohľadom na realizáciu konkrétnych projektov, RSV nemôže byť braná do úvahy ako argument v tom zmysle, že vodná stavba nemôže byť realizovaná kvôli možnému vplyvu zhoršenia kvality vody.

Naviac, ukazovatele, ktoré z technického hľadiska prichádzajú do úvahy musia splniť podmienky rôznych smerníc, vrátane RSV [6]. Otázka, či technické ukazovatele projektu spĺňajú požiadavky relevantných smerníc, môže byť zodpovedaná predovšetkým prostredníctvom SEA. Keďže Zmluva z roku 1977 je platná [1], všetky relevantné smernice majú byť použité na úseku Dunaj zadanom Zmluvou. To platí aj pre RSV. Pre plány manažmentu a plnenie harmonogramu RSV sú, bez ohľadu na naše rokovanie o implementácii rozsudku, zodpovedné ministerstvá životného prostredia.

Spoločné slovensko-maďarské monitorovanie potvrdilo zlepšenie kvality v koryte Dunaja, v ramennej sústave a dokonca aj v určitých častiach podzemných vôd. Detailné údaje sú v [7,

8, 9, 16, 17, 18, 19, 20, 21]. Environmentálne ciele, ktoré chce slovenská strana dosiahnuť sú popísané hlavne v [18, 20, 23] a v zápisniciach z rokovania [10, 11, 12, 14, predovšetkým 11].

Re: 3.1. Hlavné úlohy manažmentu povodí riek, možné metódy a termíny

Príprava plánov manažmentu povodí riek je úloha nezávislá na rokovaní vládných delegácií. Otázky formulované v tejto časti sú úlohou pre ministerstvá životného prostredia oboch štátov. Názor Slovenskej pracovnej skupiny je v zápisniciach a ich prílohách [11].

Pre úsek Sap - Budapešť je nevyhnutné v rámci SEA, zvážiť, ktorá možnosť je ekologicky výhodnejšia:

1. Nerobiť nič – zachovať súčasný stav, ak takýto stav [24] vyhovuje environmentálnym cieľom.
2. Riešiť len problém plavby použitím klasických metód a riečne ramená ich bagrovaním [24].
3. Komplexné riešenie vzdutím [2].
4. Prípadne iné riešenie.

Implementácia Rozsudku a rokovania vládných delegácií nie sú viazané termínmi RSV. Slovenská strana nemôže súhlasiť s ďalším rozšírením rokovaní a odložením implementácie rozsudku nepotrebnou diskusiou o interpretácii smerníc EÚ. Zdá sa, že maďarská strana sa pokúša posunúť implementáciu do doby vstupu akčných programov do platnosti.

Re: 3.2.1 Plánovanie manažmentu povodí riek na úseku Dunaja medzi Čunovom a Sapom

Slovenská delegácia vyjadrila svoj detailný názor na tieto otázky v publikáciách [16, 17, 18, 19, 20]. Podľa Pracovnej skupiny nezávislých expertov [25], vytvorenej Komisiou Európskych spoločností, prúdenie vody v takmer všetkých riečnych ramenách v roku 1980 existovalo len 17 dní, v niektorých riečnych ramenách 78 dní. Situácia v roku 1992 bola očividne horšia. Problémom v tomto úseku Dunaja nie je prietok, ale hladina vody. Bez stupňa Gabčíkovo a jeho vzdutia by v lete 2003 (od júla do septembra) voda v Dunaji tiekla iba medzi výhonmi a všetky riečne ramená Dunaja by boli suché [19 a 7, 8, 9 pre rok 2003 a 21]. Je to vďaka projektu, že v roku 2003 boli všetky riečne ramená v priebehu roka plne zásobované dostatočným množstvom vody.

Slovenská strana súhlasí, že komplexné strategické posudzovanie vplyvov (SEA) je potrebný a najvhodnejší spôsob na identifikáciu najlepšej alternatívy pre splnenie všetkých požiadaviek a kritérií. Slovenská strana však nemôže súhlasiť s tým, že kritériá prijateľnosti sú definované len RSV. Ďalej, je nesprávne hovoriť, že “dobrá ekologická podmienka stanovená v RSV alebo ... dobrý ekologický potenciál môžu byť zaručené prostredníctvom vytvorenia prietokových vodných režimov pozostávajúcich z vyšších prietokov vody ...”. Slovenská strana vypracovala na túto tému niekoľko štúdií, ktoré boli odovzdané v rámci rokovaní [11, 18, 20, 23].

Re: 3.2.2. Plánovanie manažmentu povodí riek na úseku Dunaja medzi Sapom a Budapešťou

Slovenská strana vždy požadovala a podporovala riešenie dohodnuté medzi delegáciami Maďarska a Slovenska v parafovanom návrhu **Rámcovej dohody** z roku 1998, ktorá bola fakticky založená na vybudovaní hate na tomto úseku Dunaja ako prijateľné riešenie pre zabezpečenie plavebnej cesty a výrobu energie zodpovedajúcej pôvodnému projektu.

Pevným stanoviskom slovenskej strany je, že kým sa medzi Slovenskom a Maďarskom nedohodne inak ako dosiahnuť ciele Zmluvy z roku 1977, existuje právny záväzok Maďarska postaviť stupeň Nagymaros v súlade s pôvodným projektom. Otázna a špekulatívna maďarská interpretácia vybraných častí Rozsudku MSD nepredstavuje v tomto ohľade postačujúci argument na zmenu slovenskej pozície.

Ďalej, je nezodpovedné vyhlásiť bez dostatočných argumentov, že náklady na hať na tomto úseku Dunaja by prevýšili úžitky alebo, že by to mohlo spôsobiť škodu na životnom prostredí. Všetky tieto aspekty môžu byť preukázané alebo nepreukázané v priebehu posudzovania SEA.

Maďarská delegácia vyhlásila, že postavenie hate na tomto úseku "nie je zlučiteľné s európskym právom". Toto vyhlásenie nie je opodstatnené a nie je podložené argumentami. Je to predvídaný umelo vytvorený záver. Dokazuje len skutočnosť, že sa maďarská delegácia pokúša diskusiou o práve spoločenstva za každú cenu nájsť nejaké argumenty proti svojim záväzkom zo Zmluvy z roku 1977 a rozsudku MSD.

Nuž, ako už bolo konštatované, maďarský záver, že vybudovanie hate na tomto úseku Dunaja nie je zlučiteľný s európskym právom, nemá oporu v záveroch Kapitoly 4 alebo Kapitoly 3 [15] alebo žiadnou z prezentovaných maďarských štúdií. Slovenská strana preto nepovažuje tento argument za prijateľný.

Slovensko trvá na naplnení všetkých cieľov Zmluvy z roku 1977, avšak nemôže prinútiť Maďarsko, aby splnilo svoj záväzok postaviť dolnú hať.

Ako už bolo konštatované, na úseku Dunaja, v zmysle Zmluvy od Sapu po Budapešť, Slovensko súhlasí s uskutočnením SEA a následne EIA. Slovensko bude trvať na vybudovaní hate s vodnou elektrárnou len za podmienok, že SEA a po nej EIA preukážu, že požiadavky všetkých náležitých smerníc, vrátane Smernice 2000/60/ES, budú dosiahnuté a budú dosiahnuté alebo prekročené ciele Zmluvy. Slovenskí odborníci sú presvedčení, že na úseku Dunaja Sap-Budapešť, je napríklad postavením vodnej elektrárne pri Nagymaroshi možné:

- dosiahnuť výrobu elektrickej energie nad 1040 GWh ročne (cca 1300 GWh ročne),
- podstatné zlepšiť plavebné podmienky,
- zlepšiť protipovodňovú ochranu,
- zaviesť všetky riečne ramená (koryto rieky výrazne kleslo aj na tomto úseku Dunaja a riečne ramená sú suché alebo neprietočné počas časti roka),
- zvýšiť hladinu podzemnej vody a tým prispieť k zlepšeniu kvality biotopov,
- prietočné ramená prispievajú k zlepšeniu kvality vody Dunaja,
- prispieť k rozvoju infraštruktúry a turistike,

- prispieť k ekonomike poľnohospodárstva a lesného hospodárstva,
- prispieť ku kvalite cestnej dopravy a k doprave v Budapešti prevedením časti dopravy na vodu,
- a veľa iných.

Slovenská strana považuje takýto prístup za integrovaný prístup a za základ integrovaného manažmentu.

Je jasné, že Slovensko nepovažuje hať pri Nagymaroši alebo podobnú vodnú stavbu za novú investíciu, pre dobre známe dôvody vyplývajúce z platnosti Zmluvy z roku 1977.

Re: 4 Závazok konať vyplývajúci z nariadení ochrany prírody

S ohľadom na aplikáciu smerníc o ochrane prírody (zameriavajúc sa na Smernicu o biotopoch), je dôležité dôkladne zvážiť, do akej miery je potrebné aplikovať požiadavky smernice na určité lokality predtým, než Komisia schváli celoštátny zoznam lokalít. Maďarské stanovisko nedáva odpoveď na túto dôležitú otázku.

V dvoch nedávnych rozhodnutiach Súd vylúčil aplikáciu Smernice o biotopoch ohľadom ochranných opatrení na lokalitách, ktoré neboli schválené Komisiou. S ohľadom na tieto lokality majú členské štáty povinnosť, v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi, prijať opatrenia nevyhnutné na zabránenie zásahov, ktoré by mohli vážne ohroziť ekologické charakteristiky lokalít.

Naviac, ako už bolo predtým konštatované, článok 6, odsek 4 Smernice o biotopoch obsahuje výnimky z požiadaviek prísnej ochrany.

Podľa príručky *Managing NATURA 2000 Site* [28], štát môže stanoviť plány manažmentu, ktoré sa superponujú do iných kategórií opatrení. Manažment by mal vziať do úvahy špecifickú povahu každej lokality a všetky predpokladané aktivity. Tieto by mali byť začlenené do iných rozvojových plánov, ktoré tam existujú. Slovenská strana nie je v štádiu čítania a interpretácie textov, ale v štádiu ich aplikácie.

Na slovenskom území vymedzenom Zmluvou z roku 1977 existuje celý systém špecifických charakteristík, ktoré musia byť v každom prípade vzaté do úvahy a do plánov integrovaného manažmentu. Plány manažmentu území nie sú zvyčajne novinkami alebo vynálezmi EÚ, ale jednoducho nevyhnutnosťou. Ich realizácia a zlepšovanie pokračuje postupnými krokmi už dlhý čas. Tu sú nasledovné osobitosti územia (ktoré sú analogické aj na maďarskom území):

- územie je menšou časťou pôvodného inundačného územia; úzky pás pozdĺž Dunaja, nachádzajúci sa medzi ochrannými hrádzami proti povodňam;
- územie je ovplyvnené povodňami; je prirodzeným poldrom, zatiaľ čo najúrodnejšie poľnohospodárske pôdy ležia za ochrannými hrádzami;
- ochrana proti povodňam za protipovodňovými hrádzami má prioritu, prioritu má aj funkcia poldra pre územia pod týmto úsekom Dunaja ako je definované Zmluvou z roku 1977, napr. pre ochranu Budapešti. Protipovodňové ochranné hrázde sú človekom vytvorené neskoro holocénne stavby, reverzibilné len prírodnými katastrofami. Priestor medzi ochranným hrádzami je často zaplavovaný.

- Priestor medzi ochrannými hrádzami je inundačným územím s riečnymi ramenami. Bez vodného manažmentu by riečne ramená boli po dlhé obdobia suché. Počas povodní by boli neprirodzene zaplavené (pôvodná inundácia bola rozšírená od Malého Dunaja po Mošonské rameno Dunaja);
- Inundačné územie má svoje špecifické charakteristiky a biotopy. V tomto prípade nejde o vysokú diverzitu, ale o špecifickú biodiverzitu, typickú pre tento úsek inundácie Dunaja;
- Špecifická je aj geologická stavba, veľká hrúbka štrkov, prirodzená skalná hať pri Bratislave (žulový prah v koryte Dunaja) a podobný andezitový skalný prah pri Visegráde. Náplavový kužeľ pod Devínskou bránou a rôzne iné veci sú osobitosťami územia. Hrúbka mimoriadne priepustných štrkov je na niektorých miestach niekoľko stoviek metrov.
- V holocéne (po dobe ľadovej) prietoky v Dunaji podstatne klesli. Od roku 1960 Dunaj podstatne erodoval svoje koryto.
- Hladina podzemnej vody klesla. V pôvodne prietochných ramenách vznikla dočasne alebo trvale stojatá voda.
- V inundácii sa začalo pestovanie lesa.
- Celé územie je cenné a chránené z hľadiska podzemných vôd vynikajúcej kvality a podzemných vôd napájaných brehovou infiltráciou (Chránené vodohospodárske územie).
- Územie je bohaté na vodné vtáctvo, vhodné na prezimovanie vodného vtáctva.
- V území bol vytvorený plavebný kanál v Dunaji, prístavy, opevnené brehy rieky, uzatvorené meandre a prúdenie poza ostrovy. Riečne ramená boli oddelené od hlavného kanálu, rieka bola napriamená a hladina vody a prúdenie je regulované výhonmi. Pozdĺž Dunaja boli vybudované protipovodňové opatrenia. Ďalej, boli vybudované studne pre miestne zásobovanie vodou. Územie je využívané na poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo, turistiku a je urbanizované;
- Takto by vypočítavanie mohlo pokračovať, pre ďalšie informácie pozri výsledky monitorovania [7, 8, 9, 16, 17, 18, 19, 20].

V tak rozsiahlom, špecifickom a mozaikovitom území nie je možné postupovať podľa metódy zvanej „príslušnými zákonnými administratívnymi alebo zmluvnými opatreniami“ (štýl riadenia „nariadenie a kontrola“), ako by to mohlo byť pochopené po prečítaní maďarského textu. V každom prípade, dokonca aj bez vodného diela, sú jediným možným spôsobom a opatrením metódy „príslušných plánov manažmentu“ uvedené aj v RSV.

Bez vodného diela Gabčíkovo a použitím metódy “príslušných zákonných administratívnych alebo zmluvných opatrení” by takéto “ochranné opatrenia” viedli k zániku aj posledných zvyškov prírode blízkej funkčnej inundácie. K zachovaniu tohoto územia a k jeho priblíženiu k prírodnému stavu je potrebné použiť metódu „**vhodných plánov manažmentu**“ uvedených v príručke [28]. Takéto plány boli realizované v minulosti, niektoré dobre, niektoré nie až tak dobre. Toto je dôvod prečo vznikla aj požiadavka renaturácie územia. V skutočnosti je na základe monitorovania potrebné pripraviť správny, integrovaný a najlepší plán manažmentu celého územia, nie len vybraných chránených častí územia. Pre vysvetlenie tejto problematiky pozri [18, 19, 20, 23].

Slovenská strana považuje za zbytočné hlbšie sa zaoberať s právnou interpretáciou konkrétnych smerníc. Slovenská strana si želá splniť čo najlepším spôsobom tieto smernice

spolu s cieľmi Zmluvy z roku 1977 a implementovať Rozsudok konkrétnymi opatreniami koordinovaným a komplexným úsilím.

Re: 5 Dopravná a energetická politika v Európskej únii

Vodná energia je obnoviteľná a bezodpadová. Vodné dielo Gabčíkovo prináša podstatné zlepšenie v plavebnej doprave. Riečne ramená sú prietochné, hladina podzemnej vody stúpla, vodná plocha sa zväčšila, kvalita vody, hlavne v riečnych ramenách, sa zlepšila, všetko toto je prínosom pre lesné hospodárstvo, vodné vtáctvo, migrujúce vodné vtáctvo, poľnohospodárstvo, turistiku, a pod.

Slovenská strana už v roku 1992 splnila požiadavku zlepšiť podmienky plavby pokiaľ ide o Zmluvu z roku 1977 a požiadavky Dunajskej komisie na úseku Bratislava-Sap. Maďarská strana spôsobila, že plavebné podmienky na úseku Sap-Budapešť nie sú dodnes zlepšené.

Slovenská delegácia zaregistrovala, že konzorciom vedeným VITUKI Kht. je pripravovaná štúdia o zlepšení splavnosti Dunaja. Maďarská vláda v roku 1999 odovzdala návrh riešenia tohoto problému. Slovenská strana vtedy odmietla tento návrh z technických, ekologických a ekonomických dôvodov.

S ohľadom na program NAIADES:

- Vnútrozemská plavba sa ukázala ako najekologickejšia pozemná doprava.
- Dnes sa využíva iba 10 % kapacity Dunaja.
- Ak by boli preplavované náklady vnútrozemskej plavby prenesené na cestu, emisie do vzduchu by boli aspoň o 10 % vyššie.
- Štátne úrady si často neuvedomujú výhody prepravy po vnútrozemských plavebných cestách.
- Vnútrozemská plavba je výkonným, bezpečným a ekologicky prijateľným spôsobom dopravy.
- Niekoľko pre plavbu nevhodných úsekov spôsobených obmedzeným ponorom, ... zabraňuje v súčasnosti jej plnému využívaniu.

Maďarská strana by mala presmerovať časť svojej pozornosti z interpretácie smerníc EÚ na ich aplikáciu. Ak si Maďarsko úprimne želá zlepšiť plavebné podmienky na úseku Sap-Budapešť, malo by navrhnúť a spolu so Slovenskom uskutočniť environmentálne posudzovanie pozdĺž tohoto úseku, v súlade so smernicami, v prvom rade so Smernicou 2001/42/ES (SEA).

Spor medzi Slovenskom a Maďarskom nie je v tom, že potreba výstavby hate nemôže byť vyvodzovaná z požiadaviek energetických právnych predpisov stanovených Európskou úniou. Spor je o skutočnosti, že maďarská vláda (uznesenie vlády) [26] nechce rokovať dokonca ani o možnosti využitia hydroenergetického potenciálu na svojom vlastnom území pre výrobu energie (celkový hydroenergetický potenciál v Maďarsku je až 8554 GWh ročne [29]). Diskusia je navyše o skutočnosti, že Maďarsko nechce do Strategického environmentálneho posudzovania (SEA) začleniť vzdutie vody postavením vodnej elektrárne na úseku Dunaja Sap-Budapešť.

Z maďarského stanoviska, ako aj z maďarských štúdií [3, 4], Správy Svetovej priehradnej komisie [5], ako aj zo všetkých nástrojov a dokumentov ES nevyplýva pre Maďarsko žiadny zákaz postaviť vodnú elektrárňu, a navyše, nevyplýva zákaz diskutovať tieto otázky so slovenskou stranou. Takéto obmedzenie nevyplýva ani z Rozsudku [1].

C. Závery

Slovenská časť prikladá pozornosť najmä nasledujúcim záverom:

1. Právny spor medzi Slovenskom a Maďarskom týkajúci sa projektu Gabčíkovo - Nagymaros skončil Rozsudkom Medzinárodného súdneho dvora z 25. septembra 1997. Slovenská republika a Maďarská republika nie sú z pohľadu tohoto prípadu v právnom spore.

2. Slovenská republika a Maďarská republika nemajú rokovať o spôsobe aplikácie právnych materiálov EÚ. V skutočnosti existujú rôzne dokumenty EÚ, ako zmluva EÚ a ES, smernice, inštrukcie, programy a ciele Európskeho spoločenstva. Tieto smernice a ciele EÚ je potrebné dodržiavať. Slovenská strana odporúča, v prípade problémov s aplikáciou, nasledovať príslušné smernice EÚ alebo sa obrátiť o radu na Európsku komisiu..

3. Žiadny dokument alebo nástroj nezakazuje akúkoľvek vodnú stavbu alebo iné dielo, dokonca ani na lokalitách NATURA 2000. Na druhej strane, štátom nie je dovolené vyhnúť sa ochrane týchto území ich nezaradením do kategórie chránených oblastí, napr. NATURA 2000.

4. Ochrana oblastí, najmä takých ako je inundačné územie rieky Dunaj, nie je reprezentovaná zákazmi, ale pozitívnymi a iniciatívnymi zásahmi, údržbou a obnovou definovaných biotopov a druhov, zároveň so zvažovaním ekonomických, sociálnych, kultúrnych a regionálnych požiadaviek s hlavným cieľom trvalo udržateľného rozvoja. Všetko toto má byť presadzované v súlade s plánmi manažmentu území. Toto je tou otázkou s ohľadom na dôkladné ochranné opatrenia biotopov. Takéto plány manažmentu budú realizované aj v rámci Rámcovej smernice o vode.

5. Na slovenskej strane je chránenou vodohospodárskou oblasťou územie Žitného ostrova (Rámcová smernica o vode nespomína takéto oblasti, ale je definované, že kvalita vody pre zásobovanie verejnosti má priority).

6. Maďarská strana sa snaží, prezentovaným Stanoviskom a niektorými verbálnymi vyhláseniami o údajnej neplatnosti Zmluvy z roku 1977, vziať slovenskú stranu do diskusie o interpretácii Rozsudku MSD a o nadradenosti jednotlivých smerníc. Smernice sú vypracované podľa ich predmetu, a preto je potrebné ich splniť integrovaným spôsobom a vo vzájomnej prepojenosti, s cieľom splnenia programu EÚ definovanému v zmluvách o založení.

7. Maďarsko sa pokúša rokovať o právnej "nadradenosti niektorých smerníc, napr. Rámcovej smernice o vode" a dosiahnuť vzájomný súhlas o tejto nadradenosti. V takomto prípade by

sme nepostupovali podľa týchto smerníc samotných, ale podľa spoločného pochopenia ich interpretácie. Sprievodný materiál vydaný EÚ [27 a 28] je dostatočne jasný k pochopeniu čo sú záväzky oboch strán a ako dosiahnuť želané ciele.

8. Z vyššie uvedeného Slovenská strana nevidí zmysel ďalej rokovať o dokumente “Stanovisko maďarskej časti k identifikácii európskych právnych predpisov”.

D. Dokumenty

- [1] **Medzinárodný súdny dvor**, 25. september 1997, prípad týkajúci sa projektu Gabčíkovo-Nagymaros (Maďarsko/Slovensko)
- [2] **Zmluva zo 16. septembra 1977** týkajúca sa výstavby a prevádzky Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros a súvisiace nástroje
- [3] **Koup International Consulting**: Overall assessment: Regulations relating to the barrage complex under the energy and transport law of the European Community, May 2005 (Súhrnná analýza: predpisy v energetickom a dopravnom práve spoločenstva týkajúce sa otázky vodného diela, máj 2005)
- [4] **G. Baranyai**: The Role of European Community Environmental Law in the Resolution of the Legal Dispute relating to the Gabčíkovo-Nagymaros Project, June, 2005 (Úloha environmentálneho práva Európskeho spoločenstva pri usporiadaní právneho sporu súvisiaceho so Sústavou vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, jún 2005)
- [5] **Svetová komisia pre priehrady, 2000**: Priehrady a rozvoj: nový rámec pre rozhodovanie, 390 s.
- [6] **Smernica 2000/60/ES Európskeho parlamentu a Rady** z 23. októbra 2000 ustanovujúca rámec pre konanie Spoločenstva v oblasti vodnej politiky
- [7] **NÁRODNÁ ROČNÁ SPRÁVA (MAĎARSKÁ)**: Správa o činnosti v roku 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, slovensko-maďarského spoločného monitorovania stanoveného v medzivládnej Dohode z 19. apríla 1995, predložená maďarskou stranou ako maďarská Národná ročná správa.
- [8] **NÁRODNÁ ROČNÁ SPRÁVA (SLOVENSKÁ)** z monitorovania prírodného prostredia na slovenskom území za roky 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, podľa „Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o niektorých dočasných technických opatreniach a o prietokoch do Dunaja a Mošonského ramena Dunaja“ podpísanej dňa 19. apríla 1995
- [9] **SPOLOČNÉ VÝROČNÉ SPRÁVY** z monitorovania životného prostredia za roky 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, podľa „Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o niektorých dočasných technických opatreniach a o prietokoch do Dunaja a Mošonského ramena Dunaja“ podpísanej dňa 19. apríla 1995.
- [10] **Zápisnica z rokovania** Pracovnej skupiny pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku, vytvorenej v rámci slovensko-maďarských rokovaní o realizácii Rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Hágu vo veci SVD G-N, konaného 2. mája 2005 v Bratislave.
- [11] **Zápisnica z rokovania** Pracovnej skupiny pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku, vytvorenej v rámci slovensko-maďarských rokovaní o realizácii Rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Hágu vo veci SVD G-N, konaného 2. a 3. augusta 2005 v Budapešti.

- [12] **Zápisnica zo zlučeného zasadania** Pracovnej skupiny odborníkov pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku, zriadenej v rámci slovensko-maďarských rokovaní o realizácii Rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Hágu vo veci SVD G-N, ktoré sa uskutočnilo v Bratislave v dňoch 25.-26. októbra 2005
- [13] **Zápisnica zo zasadania** Pracovnej skupiny odborníkov pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku, vytvorenej v rámci slovensko-maďarských rokovaní o realizácii Rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Hágu vo veci Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, ktoré sa konalo v Budapešti v dňoch 19.-20. decembra 2005
- [14] **Zápisnica zo zasadania** Pracovnej skupiny odborníkov pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku, vytvorenej v rámci slovensko-maďarských rokovaní o realizácii Rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Hágu vo veci Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, konaného 27. marca 2006 v Bratislave.
- [15] **Zápisnica z rokovania** vládnych delegácií Slovenskej republiky a Maďarskej republiky súvisiaceho s realizáciou rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Haagu vyneseného vo veci Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, konaného 19. decembra 2006 v Budapešti.
- [16] **MUCHA, I., (sc. ed.), 1995:** Gabčíkovo Part of the Hydroelectric Power Project - Environmental Impact Review. (Evaluation based on two Year Monitoring) Faculty of Natural Sciences, Comenius University and Plenipotentiary of the Slovak Republic for Construction and Operation of Gabčíkovo - Nagymaros Hydropower Scheme , Bratislava, 384 p. (Gabčíkovská časť Sústavy vodných diel – prehľad environmentálnych vplyvov. (Vyhodnotenie založené na dvojročnom monitorovaní) Prírodovedecká fakulta univerzity Komenského a Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre výstavbu a prevádzku Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros , Bratislava, 384 s.)
- [17] **MUCHA, I., (sc. ed.), 1999:** Gabčíkovo Part of the Hydroelectric Power Project, Environmental Impact Review, (Evaluation Based on Six Year Monitoring), Faculty of Natural Sciences, Comenius University Bratislava, Slovakia and Plenipotentiary of the Slovak Republic for Construction and Operation of Gabčíkovo - Nagymaros Hydropower Scheme, Bratislava, 399 p. (Gabčíkovská časť Sústavy vodných diel – prehľad environmentálnych vplyvov. (Vyhodnotenie založené na šesťročnom monitorovaní) Prírodovedecká fakulta univerzity Komenského a Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre výstavbu a prevádzku Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, Bratislava, 399 s.)
- [18] **LISICKÝ, M., J., MUCHA, I. (sc. ed.), 2003:** Optimalizácia vodného režimu ramennej sústavy v úseku Dunaja Dobrohošť - Sap z hľadiska prírodného prostredia. Prírodovedecká fakulta univerzity Komenského a Splnomocnenec vlády SR pre výstavbu a prevádzku sústavy VD G-N, Konzultačná skupina Podzemná voda, s. r. o., Bratislava, 205 s.
- [19] **MUCHA, I., (sc. ed.), 2004:** Vodné dielo Gabčíkovo a prírodné prostredie. Súhrnné spracovanie výsledkov slovenského a maďarského monitoringu v oblasti vplyvu VD Gabčíkovo, 413 s.

- [20] LISICKÝ, M., J., MUCHA, I. (sc. eds), 2006: Slovak-Hungarian Environmental Monitoring on the Danube. Results of the Environmental Monitoring based on the „Agreement between the Government of the Slovak Republic and the Government of the Republic of Hungary concerning certain temporary technical measures and discharges in the Danube and Mosoni branch of the Danube“, 1995 – 2005, Danube Monitoring Scientific Conference, 25-26 May 2006, Mosonmagyaróvár – Hungary, Slovak Section, 298 p. (Slovensko-maďarský monitoring Dunaja. Výsledky environmentálneho monitoringu založeného na Dohode medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o niektorých dočasných technických opatreniach a o prietokoch do Dunaja a Mošonského ramena Dunaja, 1995-2005, Vedecká konferencia o monitoringu Dunaja, 25.-26. máj 2006, Mosonmagyaróvár, Maďarsko, Slovenská časť, 298 s.)
- [21] **Slovak-Hungarian Environmental Monitoring on the Danube.** Results of the Environmental Monitoring based on the „Agreement between the Government of the Slovak Republic and the Government of the Republic of Hungary concerning certain temporary technical measures and discharges in the Danube and Mosoni branch of the Danube“, 1995 – 2005, Danube Monitoring Scientific Conference, 25-26 May 2006, Mosonmagyaróvár – Hungary, Hungarian Section, (Programme, Abstracts, Recommendations) (Slovensko-maďarský monitoring Dunaja. Výsledky environmentálneho monitoringu založeného na Dohode medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o niektorých dočasných technických opatreniach a o prietokoch do Dunaja a Mošonského ramena Dunaja, 1995-2005, Vedecká konferencia o monitoringu Dunaja, 25.-26. máj 2006, Mosonmagyaróvár, Maďarsko, Maďarská časť, (Program, abstrakty a odporúčania))
- [22] **Pracovná skupina odborníkov pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku:** Správa pre delegáciu vlády SR a delegáciu vlády MR o výsledkoch slovensko-maďarských rokovaní Pracovnej skupiny odborníkov v roku 2005 podľa Mandátu pracovnej skupiny, Časť A, Synopsa, o rokovaní, ktoré sa uskutočnili v súvislosti s otázkami uvedenými v Mandáte Pracovnej skupiny odborníkov pre vodné hospodárstvo, ekológiu, plavbu a energetiku. Budapešť/Bratislava, 27. marec 2006.
- [23] **Project proposal:** Optimization of the Water regime in the Danube River Branch System in the Stretch Dobrohošť - Sap from the Viewpoint of Natural Environment. Prepared by the Plenipotentiary of the Slovak Republic for Construction and Operation of Gabčíkovo - Nagymaros Hydropower Scheme. (Návrh projektu: Optimalizácia vodného režimu v ramenej sústave Dunaja na úseku Dobrohošť-Sap z hľadiska prírodného prostredia. Vyhotovený Splnomocnencom vlády Slovenskej republiky pre výstavbu a prevádzku Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros)
- [24] **Úrad predsedu vlády, Kancelária vládneho komisára pre Dunaj,** Úloha Analýzy Vplyvov pre Dunaj, november 1988 – január 1999, odovzdaný slovenskej strane 9. decembra 1999.
- [25] CEC, Commission of the European Community, Czech and Slovak Federative Republic, Republic of Hungary, 1992. Working Group of Independent Experts on Variant C of the Gabčíkovo-Nagymaros Project, Working Group Report, Budapest, Nov. 23, 1992 (Komisia Európskeho spoločenstva, Česká a Slovenská federatívna republika, Maďarská republika, 1992. Pracovná skupina nezávislých expertov na

Variant C projektu Gabčíkovo-Nagymaros, Správa pracovnej skupiny, Budapešť, 23. november 1992)

- [26] **Uznesenie vlády MR 1139/2004 (XII.11) VI.** O zásadách rehabilitácie rieky a krajiny spadajúcej do oblasti vplyvu Projektu sústavy vodných diel Gabčíkovo -Nagymaros a o stanovisku, ktoré sa má v súvislosti s tým zastávať na maďarsko-slovenských rokovaniach.
- [27] **European Commission, Environment DG, 2001:** Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites, Methodological guidance on the provisions of Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive 92/43/EEC. (Slovak translation: Ministry of Environment Slovak Republic, 2002.) (Európska komisia, Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie, 2001: Posudzovanie plánov a projektov podstatne ovplyvňujúcich lokality Natura 2000, metodická príručka k opatreniam v Článku 6(3) a (4) Smernice o biotopoch 92/43/EHS. (Slovenský preklad: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2002))
- [28] **European Commission, 2000:** Managing Natura 2000 Sites, The provision of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC. (Slovak translation: Ministry of Environment Slovak Republic 2002.) (Európska komisia, 2000: Spravovanie lokalít Natura 2000, Opatrenie Článku 6 Smernice o biotopoch 92/43/EHS. (Slovenský preklad: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2002))
- [29] **ORLÓCI I., 2004:** A Közösségi vízgazdálkodás felé. Vizügyi Közlemények, LXXXVI. No. 1-2. (Smerom k vodohospodárskemu manažmentu Spoločenstva. Vodohospodársky spravodaj, LXXXVI, č. 1-2.)